

אם רוצה

בספת קרה

3

1) מחלוקת

א (ב) ויקח קרה, הנה אמרו ח"ל נאבוח כל מחלוקת שהיא לש"ם סופה להחזיקים וכל מחלוקת שאינה לש"ם אין סופה להחזיקים ולכן מחלוקת שהיא לש"ם זו מחלוקת הלל ושמהו ולכן היא מחלוקת שהיא סוף לש"ם זו מחלוקת קרה ועדו, והיה ראוי לאמר זו מחלוקת קרה ומשה, כמ"ס זו מחלוקת הלל ושמה, אולם ח"ל לדמות שמחלוקת שהיא לש"ם, כל מה שהיה לדדי החולקים מתאחדת בעצמה כי כלם מחזיקים להכליח אחת לש"ם, אולם מחלוקת שאינה לש"ם רק משגיח אהבה סבוד ואהבה עשה, אז יש מחלוקת ועוד

גם כן האמנים שהתאחדו לעמוד נגד אחד, כי כל אחד מן היחידים מטיח פגמה עליו ומתנגד לטובת חברו שהיא נ"כ הטיח הפגמה עליו, כשכין שהי' מחלוקת גם בין קרה ועדו, כי כל אחד מתנגדו הרעה האחר הדין טובה אחרת מהגדול לזולתו, שהיה קרה רעה נבואה גדולה שמ"ס שהתקבל על מילוחו של אליהו כי זה עורר אותו לחלוק על משה לכל אחר שזכרם כדברי ה' מחלוקתו על כהונה אחרת, שלדעתו אחר שמעו שהוא הכסיר לקחה ועל חלקו כמה שמה היה מלך ראוי שהכונה הגדולה תהיה לכן יצא שהוא כן הטיח לקחה, אמנם מחלוקת דתן וזבירם ואין כן פלה, היה ענין אחר שהיה החלוקה על שגלה הכסירה מרובם, שגמי מה שהיה רצון הכסיר ראוי שהיה תחת האמנה והכונה כמ"ס רצון כסירי אלה היה שגלה וישר כי שגלה הוא הכונה ועוד הוא האמנה, והחלוקה על שגלה הכונה ועבודת ה' לשגשג לוי והמטרי והאדמית כדגלים ליאודה ונס על שגלה הכסירה ליוסף, ח"ס ויקח קרה [קחה זו הייתה קחה דברים ופעמים מה קרה עמכם דברים] סקרה לקח לו מעט למחלוקתו מה שהוא בני יצחק בן קרת בן לוי, שלאחר קיחה הוא כן הטיח לקחה מגיע לו הכונה הגדולה, ודתן ואבירם בני אליאב ואין בן פלה הם לקחו מעטם אל מחלוקתם משגיח בני ראובן, שחטבו שהכונה והלוייה מגיע לשגשג רצון שהוא סגסר ליעקב אחר שחטבו הכסירה ספרי רחם ע"י חסד העגל:

3) אבאקו פלור

Br tr 1711 2

ויקח קרה (טו, א)

ואיזוהי מחלוקת שאינה לשם שמים, זוהי מחלוקת קרה וכל ערתו. כתב הגאון רבינו יהונתן אייבשיץ, בספר יערות דבש (חלק ב דרוש א מדרשות אה"ו), שאמנם יצד הרע מסית ומדיח בכל מחלוקת לומר שהיא לשם שמים, אבל רבותינו נתנו סימן אמתי לדבר, איזוהי מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת בית שמאי ובית הלל, שאף על פי שהיו חולקים בדבר הלכה, נשואו ידדים ואהובים זה לזה. וכדברי חז"ל בקידושין (ל:), אפילו אב ובנו רב ותלמידו שעוסקים בתורה, נעשים כאויבים זה את זה, שנאמר (במדבר כא ד), על כן יאמר בספר "מלחמות" ה', ואף על פי כן אינם זויים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר (שם כא ד), את זהב בסופה. שבסופו של דבר נעשים ידדים ריעים זה לזה. וכן אמרו ביבמות (ד:), אף על פי שנחלקו בית שמאי ובית הלל ברין צרות (אם מתיבמות או לא, ולדעת בית הלל אם מתיבמת הולד ממור), מכל מקום לא נמנעו בית הלל מלישא נשים מבית שמאי, ללמדך שחיבה וריעות היו נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר (זכריה ח יט), והאמת והשלום אהבו. (שהיו מודיעים להם שמשפחה זו אינה כשרה לדעתם, והיו פורשים ממנה). מה שאין כן במחלוקת קרה ועדתו, שהיו מלאים איבה ושנאה, זוהי מחלוקת שלא לשם שמים. וזה אות נאמן בכל מחלוקת להבין אם היא לשם שמים או שלא לשם שמים.

לקח את עצמו לצד אחד להיות נוהג מתוך העדה (יש"ס)

הנה לקמן (פסוק ז) כתב רש"י, שטעותו של קרה היתה שראה בנבואה שיצא ממנו שמואל הנביא וכ"ד משמרות כהונה, כולם מתנבאים ברוח הקודש, אמר: כל אלו יצאו ממני ואני אדום! לכן לא פחד להקריב מחתתו לפני ה'.

לפי זה לכאורה יוצא, שחטאו של קרה היה ע"י נבואתו, והוא דבר תמוה שיצא מכשול מנבואה שהיא ע"י הקב"ה.

ונראה, שהנה אמרו חז"ל: "כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה" (יבמות מט ע"ב), וביאור דבריהם, שמשה רבינו שהיתה שכינה מדברת מתוך גרונו, ראה את דבר ה' כמות שהוא בלי שום גוון אחר, אבל שאר נביאים ראו את דבר ה' בגוונים שונים וחסרה להם בהירות ראיית הדברים בטהרתם. ובספר 'תורת העולה' להרמ"א ביאר יותר את הענין, על פי משל לזכוכית שאם יש מאחוריה קיר, הרי מי שישתכל בה יראה את עצמו, אך אם נסיר את הקיר מאחורי הזכוכית יוכל לראות מה שנמצא מעבר לזכוכית. כך משה רבינו ראה את דבר ה', אבל שאר הנביאים ראו זאת דרך נפשם, והדברים נראו להם בגוון של עצמם.

עצמיותו של האדם הנמצאת כאן, יש בה מקום למכשול, כי באמת הוא נמצא בתור כלי לנבואה, ועליו לבטל את עצמו כלפי הנבואה, אבל ישנה כאן אפשרות שיראה את עצמו לא בתור אמצעי להשגת הנבואה אלא בתור דבר חשוב בעצם, שהרי זכה לנבואה, ועי"ז עלול לבוא לחטאים מתוך הנבואה גופא.

זה מה שהיה אצל קרה, שע"י הנבואה גדל ערך עצמו בעיניו, ובא לידי חטא, וזהו שפירש"י "לקח את עצמו", היינו שלקח והחשיב את העצמיות שלו לא ככלי לנבואה, ועל ידי זה נכשל.

1

1 ויקח קרח. במדרש מה ראה קרח לחלוק על
 משה פרשת פרה אדומה ראה. נראה לי
 לבאר, כתיב אלה הדברים וכו' וחצרות ודי זהב
 ומדקדק בספר שם משמאל על סירוס הלשון
 דהנה וחצרות מרמו על מעשה קרת שהיתה
 בחצרות, ודי זהב מרמו על מעשה העגל
 ואם כן היה מן הדין לכתוב מקודם די זהב
 ואחר כך וחצרות, כיון שהעגל נעשה מקודם.
 ותירץ הוא ז"ל דהנה גבי העגל מצינו שמשה
 רבינו ע"ה המליץ טוב על ישראל באמרו לי
 אמרת אנכי ד' אלקיך ולא להם, ואם כן לפי זה
 לא חטאו ישראל גבי העגל, כיון שהם לא
 נצטוו על עבודה זרה, והנה גבי מחלוקתו של
 קרח מצינו שאמר כי כל העדה כולם קדושים
 ובתוכם ד' וכו', ופירש"י ז"ל כולנו שמענו
 בסיני אנכי ד"א וכו', נמצא לפי דברי קרח
 חטאו ישראל גם בעגל כיון שגם להם בא
 הציווי אנכי ד' אלקיך, ועל כן אמר מקודם
 וחצרות ואחר כך די זהב לומר לך שעל ידי
 מחלוקת קרח גם חטא העגל נחשב לחטא עכ"ד.

21 ונראה לי על דרך זה דהיינו דאמר הקב"ה
 למשה רבינו ע"ה וביום פקדי ופקדתי
 רוצה לומר דבאמת אחרי שהתפלל משה רבנו
 ע"ה על ישראל והמליץ בעדם כנ"ל אם כן
 לא חטאו ישראל, ומחל להם הקב"ה, אמנם
 בעת פקדי היינו במחלוקתו של קרח ופקדתי
 גם את העגל. ויבוארו לנו דברי המדרש
 שהתחלנו דהנה ידוע טעמו של ר' משה הדרשן
 על פרה אדומה תבוא האם וכו' כדי לכפר עון
 העגל, ואם כן ממה שראה קרח שצריך פרה
 אדומה לכפר על העגל שפט שכל ישראל שמעו
 אנכי ד"א דאם לא כן לא חטאו ישראל בעגל
 ופרה אדומה למה היא באה, אלא על כרחך שכל
 ישראל שמעו אנכי ד"א, על כן היטב אמר
 המדרש שעל ידי שראה קרח פרשת פרה אדומה
 בא וחלק על משה באמרו כל העדה כולם
 קדושים וכפירש"י ז"ל כולנו שמענו בסיני
 אנכי ד"א.

6
 Reflecting
 of the
 Raw
 Vol 1

4
 אפ"ן

1 (הובא בכמה ספרים) ויקח קרח,
 מה ראה קרח לחלוק על משה
 פרה אדומה ראה. ונראה עפ"י מה
 שכתב אי"ה בפ' דברים [ד"ה וחצרות
 — ולפי"ז], כי הטעות במעשה העגל היה,
 בחשבם כי משה רבינו ע"ה היה במדריגה
 גדולה כל כך, עד שהיה בלתי אפשרי
 לשום ילוד אשה אחר למלאות את מקומו
 אחר מותו, ולכן כאשר חשבו שמת, ביקשו
 לעשות להם אלהים במקומו ע"ש. אבל
 האמת אינו כן, כי אף לאחר מות משה
 נמצא איש אחר אשר מילא את מקומו
 והוא משרתו יהושע, וכמו שדרשו תו"ל
 [קידושין ע"ב ע"ב] בפסוק וזרח השמש
 ובא השמש. והנה במחלוקת קרח אמרו כי
 כל העדה כולם קדושים, ומדוע תתנשאו
 וגו'. וז"ל שזוהו כוונת המדרש מאחר שראה
 קרח פרשת פרה אדומה שבאה לכפר על
 מעשה העגל (כמ"ש רש"י בפרשת חקת
 [פסוק כ"ב]) הרי שחטאו בעגל, ובע"כ
 צ"ל דהחטא היה כי לא היה להם לבקש
 לעשות אלהים שימלא מקום משה, אלא
 היה להם לבחור איש אחר, ומזה נצמח
 להם מקום לטעות במחלוקתם ולומר ומדוע
 תתנשאו.

THE "COMMON-SENSE" REBELLION
 AGAINST TORAH AUTHORITY

1 Jews defer only to recognized Torah scholars in the inter-
 pretation of Jewish Law. Today, many individuals claim the
 right to exercise their own common sense in determining the
 relevance and format of contemporary Judaism, despite the
 fact that they are hardly Biblical and Talmudic scholars. Syna-
 gogue ritual committees and popular magazine articles debate
 the continued usefulness of various religious practices and ex-
 plore the possibilities of reformulating Judaism in line with
 modern thought. These self-styled "poskim" concede their lack
 of formal training in Jewish texts and sources, but they insist
 nonetheless on their right to decide fundamental religious ques-
 tions on the basis of "common sense."

This is not a recent phenomenon. It dates back to the earliest
 period of Jewish history, to the very generation which received
 the Torah at Mt. Sinai. Not very long after that event, the
 Torah (Num. Chap. 16) relates, Korah led a rebellion against
 Moses and Hazal imply that he sought to replace Moses as
 the teacher and leader of Israel. Korah publicly challenged the
 halakhic competency of Moses and ridiculed his interpretations
 of Jewish law as being contrary to elementary reason. Citing
 the Tanhuana, Rashi records the following clever ploy of Korah:

What did he do? He assembled two-hundred and fifty dis-
 tinguished men and women . . . and he attired them in robes

2

of pure blue wool. They came and stood before Moses and said to him: "Does a garment that is entirely blue still require *kizizi* or is it exempt?" Moses replied that it did require *kizizi*. Whereupon, they began to jeer at him: "Is that logical? A robe of any other color fulfills the *kizizi* requirement merely by having one of its threads blue. Surely a garment which is entirely blue should not require an additional blue thread!"¹ (Rashi, Num. 16:1).

1 Likewise, the Midrash tells us of another provocation. "Does a house which is filled with Torah scrolls still require a *mezuzah* on its doorpost?", Korah asked. Moses replied in the affirmative. Korah retorted: "If one brief section of the Torah placed inside the *mezuzah* [the *Shema* and *vehayah in shania'*] satisfies the *mezuzah* requirement, most certainly a multitude of scrolls which contain many portions should! Such halakhic decisions do not emanate from God but are fabrications!"² (Num. R. 18). Korah insisted that to require a *mezuzah* under such circumstances violated elementary logic.

Korah's Rationale

1 Korah was a demagogue motivated by selfish ambitions. His antagonism began when Aaron and his family were elevated to the priesthood, while the Levites, among whom Korah was prominent, were relegated to mere assistants of the *Kohanim*.³ Now, we know that every rebellion against authority needs an ideology to arouse the fervor of the people and sustain its momentum. It needs a slogan or a motto which projects a noble ideal to replace the intolerable status quo. The rallying cry which Korah chose was "common sense." He proclaimed that all reasonable people have the right to interpret Jewish law according to their best understanding: "For all the community are holy"⁴ (Num. 16:3). In down-to-earth logic, the lowliest woodcutter is the equal of Moses. This appeal to

1 populism evokes considerable support because it promises freedom from centralized authority; it flatters the people's common intelligence and it approves the right of each Jew or group of Jews to follow their own individual judgment.

2 The Midrash describes how Korah propagandized his cause. "Korah went about all that night to mislead the Israelites. He said to them: 'What do you suppose—that I am working to obtain greatness for myself? I desire that we should all enjoy greatness in rotation'" (Num. R. 18).⁵

3 Korah was an intelligent man, *pik'e'ah hayah* (Rashi, *ibid.*, v. 7). He would certainly concede that there were specialized fields in which only experts who have studied extensively over many years are entitled to be recognized as authorities. The intrusion of common-sense judgments in these areas by unlearned laymen would be both presumptuous and misleading. Korah would not have dared to interfere with Bezalel's architectural and engineering expertise in the construction of the Tabernacle, the *Mishkan*, because construction skills were clearly beyond his competence. Today, reasonable people concede the authority of mathematicians, physicists, and physicians in their areas of expertise, and would not think of challenging them merely on the basis of common sense. Why, then, are so many well-intentioned people ready to question the authority of the Torah scholar, the *lamdan*, in his area of specialized knowledge?

4 Korah's rationale can be understood more readily if we clarify three terms denoting the various levels of reason and intelligence. The Torah says: "He has endowed [Bezalel] with a Divine spirit, with knowledge [*hokhma*], intellect [*binah*] and intelligence [*da'at*]"⁶ (Ex. 35:31). *Hokhma* refers to the specialized knowledge and scholarship which are acquired by extensive and detailed study. *Binah* is the capacity to analyze, to make distinctions, to draw inferences and apply them to various situations. When *binah* is combined with *hokhma*, we have the especially gifted and creative thinker. *Da'at* deals with

1 | "אל תפן אל מנחתם" (פרק ט"ז פסוק ע"ו). חזינן כאן
 שמשוה ביקש מהקב"ה שלא יפנה פניו אל המנחות
 של אותם האנשים החוטאים בעדת קרח. ושתי דברים יש
 לדקדק בזה, ראשית כל מדוע דווקא תיאר משה
 קרבנותיהם של החוטאים כקרבת מנחה, ובפשטות כיון
 6 | שהיה קטורת לכן קראם מנחה, ועיין ברש"י כאן על אתר
 שהביא גם כן מהתרגום שפירש "אל תפן אל קרבנותיהם"
 ואם כן צריך להבין מדוע קראם משה דווקא לקרבנות
 החוטאים קרבנות מנחה. ועוד יש להבין מדוע הוצרך
 משה להתפלל שלא יענו הלא המדובר כאן ברשעים
 11 | גמורים שכפרו במשה ובתורה, וכי יש הוא אמינא
 שהקב"ה יפן אל מנחתם, עד כדי כך שאדון הנביאים משה
 רבנו צריך להתפלל על זאת?

והקושיא גודלת והולכת, משה אומר "לא חמור אחד
 מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם" כאילו
 6 | משה רבנו אומר שלו יצויר שלקח מהם חמור היה מקום
 לומר שהקב"ה יקבל מהם את תפילתם ועבודתם. ועיין
 ברש"י כאן על אתר שהוסיף בזה שכוונת משה היתה
 אפילו בשעה שהיה עושה שליחותם, עיין ברש"י "לא
 חמור אחד מהם נטלתי אפילו כאשר הלכתי ממדין
 למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי
 21 | ליטול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משל"י. וכבר
 עמדו על זאת גדולי האחרונים מה היא ההוא אמינא אם
 היה משה רבנו לוקח חמור אחד אז כבר הוי עדה של
 זכאים, הלא מדובר כאן ברשעים גמורים. ועיין מה שעמד
 28 | בזה הגאון הנצי"ב בספרו העמק דבר.

והנראה לתרץ את כל הנ"ל על פי יסוד גדול שיש לנו
 בהאי ענינא בתפילה ועבודה. דהנה מבואר
 במסכת מכות דף י"א. שהרוצח יוצא במיתת כהן גדול
 מעיר מקלטו, ומובא שם במשנה לפיכך אימותיהם של
 31 | כהנים מספקים להם מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על
 בניהם שימותו, ועיין שם בגמרא שעמדו על זאת איזה כוח
 יש לתפילה שעל ידה ימות הכהן גדול בחינם, ומביאה
 הגמרא שם את הפסוק "כצפור לנווד כדרור לעוף כן קללת
 חינם לא תבוא". ועיין שם בגמרא שתירצו שהיה להם

לכהנים הגדולים לבקש רחמים על דורם ולא ביקשו.
 ובירושלמי שם על אתר גם כן הקשו אותה הקושיא דלמה
 יתקבלו תפילתם של רוצחים. ותירצו שם שעיתים הם
 לתפילה. יוצא מדברי הירושלמי שזהו כוחה של תפילה
 שלפעמים אפילו בכי האי גוונא תפעול דברים גדולים.
 6 | ונגיל אני לומר שודאי הירושלמי מסכים לבבלי שיש כאן
 איזה נדנוד תביעה על הכהן גדול אלא שאינו מספיק שעל
 ידו ימות הכהן הגדול, ולכן הוסיף הירושלמי שעיתים הם
 לתפילה יש תפילות שיכולות לפעמים לפעול דברים
 גדולים. וביארנו דבר זה שיש פעמים שאדם שופך שיח
 11 | כלפי הקב"ה באופן נפלא עד שכל מציאותו מודה ומשבח
 ומבקש מהקב"ה ותפילה כזאת יכולה לפעול באופן
 מופלא, ולכן נתנו אימותיהם של כהנים גדולים מחיה
 וכסות לרוצחים בכדי שעל ידי זה על כל פנים לא תהא
 באותה דרגה כמו שהיתה לולי נתינתם ותמיכתם
 ברוצחים. 6

ועל כן כאן בפרשתנו חשש משה שאולי הם יתפללו בכל
 ליבם ובכל נפשם, ואז יתקבלו תפילתם ועבודתם.
 ולכן ובדקדוק גדול קרא משה רבנו עליו השלום לעבודה
 שלהם בתורת מנחה, דהלא נודעה הגמרא במסכת מגחות
 דף ק"ד: מה נשתנה מנחה שנאמר בה 'נפש'. אמר הקב"ה
 21 | מי הוא דרכו להביא מנחה? עני, מעלה אני עליו כאילו
 הקריב נפשו לפני. יוצא מדברי הגמרא שם שמנחה
 מסמלת הקרבת הנפש ולכן חשב משה באילו יתפללו בכל
 לבם ובכל נפשם אולי היה מקום שיתקבל עבודתם ולכן
 הוצרך משה לומר שאין כאן אפילו נדנוד קטן של תביעה
 28 | עליו, והמשיך לומר "לא חמור אחד מהם נשאתי ולא

הרעתי את אחד מהם" ולכן במצב כזה אפילו תפיל
 שלימה לא תועיל.

8) ע"א. ו'ס'ן

מצלי רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא תרווייהו משמיה דרב אמרי יהי
 31 | רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא שנה זו *גשומה ושחונה שחונה מעליותא
 היא אלא אימא יאם שחונה תהא גשומה רב אהא בריה דרבא מסיים בה
 משמיה דרב יהודה לא יעדי עביד שולמן מדבית יהודה ולא יהו עמך
 ישראל צריכין לפרנס זה מזה ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים רי

ואת כל הרכוש שלא יזכו שיהנו צדיקים בעמלם, כענין נפלה סלע מחיקו ומצאה עני ונתפרנס בה' 62.

11) ק"ט

1) והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויוצא פרח ויצין ציץ ויגמול שקדים [יו כג] * מבואר בקרא שבמטה אהרן נשאר גם הפרחים, דאל"כ לא הי' ידוע שהי' מתחלה ציץ ופרח, ומפורש זה ביומא דף ג"ב ע"ב שהטמינו מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה, ועיין בח"י שהקשו הא לשיש שקדים ליכא פרחים, אך הי' זה גס שנשארו גם הפרחים. וצריך להבין לאיזה טעם נעשה גס זה. אך הטעם הוא שהראנו בזה שפרחי קדושה אינם נובלים ואינם כלים לעולם, והנה פרי המצוה הוא עשיית המצוה גופה והפרחים הם דברים המביאים לזה, וידעינן מזה שגם הפרחים נשארו קיימים לעולם דכל הטרחא והצער שבא לו לקיים המצוה וללמוד התורה קיים לעד, דלא כבדברים גשמיים שמשלמים שכר רק בעד הפרי, היינו במה שנעשה ולא על הטרחא, שהפרחים שהם האופנים איך שנצמח הפרי ויצא התכלית נבולו ונאבדו, אבל בדברי קדושה קיים לעולם ונוטל על זה שכר.

(טזטו) ויחר למשה מאד וגו' לא חמור אחד מהם נשאתי וגו'.

1) וברשיי (בשם מדרש תנחומא) אפילו כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי ליטול אותו החמור משלהם לא נטלתי אלא משלי, עכ"ל, וצריך ביאור למה היה צריך לקחת משלהם. 6 וי"ל שבסנהדרין צ"ח. רמי רבי יהושע בן לוי

כתיב (דניאל ז, יג) וי"ארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה" וכתוב (זכריה ט, ט) "עני ורכב על חמור", זכו עם ענני שמיא לא זכו עני רוכב על חמור, ע"כ, והיינו שאם זכו ישראל ומכירים שהגאולה מן השמים אז תוכל

11) הגאולה לבא בדרך גדולה, אבל אם לא זכו אז הרי יכולים לטעות שגאולתם מחמת כחו של המושיע ולא מהקב"ה, על כן תהיה הגאולה באופן דלי דלות, וירכוב על חמור בתכלית העניות להראות שאין לו להגואל שום כח מצד עצמו אלא כל כחו מהקב"ה גואל ישראל. והנה משה רבינו היה מושיען של ישראל להוציאם ממצרים [ועיי' פרקי דרבי אליעזר פרק ל"א שחמורו של משה הוא החמור של משיח], ואם כן מה שהוצרך לבא על חמור היה מחמת הי"א זכו" של ישראל, ובא להם כעני שאין לו כסף בעד שכירת החמור (עיי' נדרים לח.), ואז היה מקום לומר שיבקש הכסף מישראל לגלות את העניות שהרי לרש אין כל לעצמו, אעפ"כ "לא נטלתי אלא משלי".

16) מצד עצמו אלא כל כחו מהקב"ה גואל ישראל. והנה משה רבינו היה מושיען של ישראל להוציאם ממצרים [ועיי' פרקי דרבי אליעזר פרק ל"א שחמורו של משה הוא החמור של משיח], ואם כן מה שהוצרך לבא על חמור היה מחמת הי"א זכו" של ישראל, ובא להם כעני שאין לו כסף בעד שכירת החמור (עיי' נדרים לח.), ואז היה מקום לומר שיבקש הכסף מישראל לגלות את העניות שהרי לרש אין כל לעצמו, אעפ"כ "לא נטלתי אלא משלי".

21) ובא להם כעני שאין לו כסף בעד שכירת החמור (עיי' נדרים לח.), ואז היה מקום לומר שיבקש הכסף מישראל לגלות את העניות שהרי לרש אין כל לעצמו, אעפ"כ "לא נטלתי אלא משלי". 26) אלא משלי.